

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINI INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR VOSITASIDA MUSTAQIL FIKRLASHGA O'RGATISH METODIKASI

Dildora Matkarimova Payzullayevna
Urganch Ranch Texnologiya universiteti
Pedagogika yo'nalishi 1- guruh magistranti

Annotatsiya. Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarini innovatsion texnologiyalar vositasida mustaqil fikrlashga o'rgatish metodikasi nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot markaziga mustaqil fikrlashning boshlang'ich ta'limdagi o'rni, innovatsion texnologiyalarning didaktik imkoniyatlari hamda ularni dars jarayoniga bosqichma-bosqich tatbiq etish mexanizmlari qo'yiladi. Tahlil natijasida mustaqil fikrlashni shakllantirish tayyor axborotni uzatish bilan emas, balki muammoli vaziyat yaratish, kuzatish, qiyoslash, tahlil qilish, dalillash, tanlash va refleksiya jarayonlarini tashkil etish bilan bog'liqligi asoslanadi. Innovatsion texnologiyalar esa mazkur jarayonni faollashtiruvchi vosita sifatida ko'riladi: ular o'quvchini faol subyektga aylantiradi, individual va guruhli ishlashni kuchaytiradi, fikrni vizuallashtiradi, mustaqil izlanish va o'zini nazorat qilish imkonini kengaytiradi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, mustaqil fikrlash, innovatsion texnologiyalar, tanqidiy fikrlash, student agency.

KIRISH

Boshlang'ich ta'lim shaxsning keyingi intellektual taraqqiyoti uchun poydevor vazifasini bajaradi. Mazkur bosqichda bola nafaqat savod chiqaradi, balki fikrlash, savol qo'yish, o'z qarashini asoslash va o'quv topshirig'iga ongli yondashish malakalarini ham egallaydi. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunida ta'lim sifati davlat ta'lim standartlari, davlat ta'lim talablari va o'quv dasturlariga muvofiqlik orqali nazorat qilinishi belgilangan [1]. 2017-yildagi davlat ta'lim standartlarini tasdiqlovchi qarorda esa kompetensiyaviy yondashuv asosida o'quvchilarda mustaqil va erkin fikrlash, bilimni amaliyotga tatbiq etish, ta'lim jarayonida pedagogik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining natijaviyligini tahlil qilish zarurligi ko'rsatilgan [2]. Shu sabab boshlang'ich sinf o'quvchilarini mustaqil fikrlashga o'rgatish metodikasi zamonaviy ta'lim siyosatining ichki talabidan kelib chiqadi.

ASOSIY QISM

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini innovatsion texnologiyalar vositasida mustaqil fikrlashga o'rgatish metodikasini ishlab chiqishda avvalo "innovatsion texnologiya" tushunchasini to'g'ri anglash kerak. U faqat kompyuter, planshet yoki interaktiv doska

bilan cheklanmaydi. Innovatsion texnologiya — bu o'quvchining bilish faoliyatini faollashtiradigan, axborotni ko'rgazmali va muammoli tarzda taqdim etadigan, hamkorlik va refleksiyaning kuchaytiradigan pedagogik vositalar hamda usullar tizimidir. UNESCOning 2023-yilgi global monitoring hisobotida texnologiya ta'limdagi ayrim turdagi o'rganishni ayrim kontekstlarda yaxshilashi mumkinligi, biroq asosiy e'tibor raqamli vositaning o'ziga emas, o'quv natijasiga qaratilishi zarurligi qayd etilgan [5]. Shunday ekan, innovatsion texnologiyalar boshlang'ich ta'limda mustaqil fikrlashni rivojlantirishning sharti emas, balki to'g'ri loyihalanganda kuchli vositasi hisoblanadi.

Metodikaning birinchi bosqichi motivatsion-muammoli bosqichdir. Bu yerda o'qituvchi o'quvchini tayyor axborot bilan to'ldirmaydi, balki uni savol, topishmoq, tasvir, qisqa video, interaktiv rasm, raqamli hikoya yoki muammoli vaziyat orqali fikrlashga chorlaydi. Boshlang'ich yoshdagi bola konkret-obrazli tafakkurga yaqin bo'lgani uchun vizual va multimodal vositalar ayniqsa samarali ishlaydi. Masalan, tabiat hodisasi, matn qahramoni, matematik vaziyat yoki hayotiy holat avval interaktiv ko'rinishda beriladi, so'ng "Nima uchun?", "Qanday qilib?", "Yana qaysi yo'l bor?" kabi savollar qo'yiladi. Bunda texnologiya mazmunni bezatish uchun emas, fikriy ziddiyat yaratish uchun xizmat qiladi. Mustaqil fikrlash aynan noma'lumlik va tanlov paydo bo'lgan joyda faollashadi. O'quvchi savolga javob topish uchun kuzatadi, faraz qiladi, boshqalarning fikrini eshitadi va o'z qarashini shakllantiradi [3], [4], [5].

Ikkinchi bosqich — izlanish va ma'no qurish bosqichidir. Bu bosqichda o'quvchi axborotni mustaqil qayta ishlashga yo'naltiriladi. Innovatsion texnologiyalar vositasida buni bir necha yo'l bilan amalga oshirish mumkin: raqamli kartochkalar asosida taqqoslash, interaktiv xaritalarda obyektlar o'rtasidagi bog'lanishni topish, virtual doskada fikrlarni guruhlash, multimedia matni asosida asosiy g'oyani ajratish, audio yoki animatsion materialga tayangan holda sabab-oqibat aloqasini aniqlash. Bu bosqichda o'qituvchining vazifasi javobni berish emas, balki izlanishni boshqarishdir. OECDning student agency yondashuvi o'quvchi faoliyatida tanlov, mas'uliyat va hamkorlikni kuchaytirish zarurligini ta'kidlaydi [4]. Demak, o'quvchiga vazifani bajarishning yagona yo'li emas, bir necha yo'li taklif etilishi, u esa o'z yo'lini tanlab, nima sababdan shunday tanlaganini tushuntirishi kerak. Shunda texnologiya axborot qabul qilish vositasidan fikr qurish vositasiga aylanadi.

Uchinchi bosqich — hamkorlikda fikrni chuqurlashtirish bosqichidir. Boshlang'ich sinfda mustaqil fikrlash individual jarayon bo'lishi bilan birga ijtimoiy muloqotda ham shakllanadi. O'quvchi o'z fikrini boshqalar bilan solishtirganda, izohlaganda va himoya qilganda tafakkur chuqurlashadi. Shu nuqtada innovatsion texnologiyalar guruhli ishlashni kuchaytiruvchi vosita sifatida namoyon bo'ladi: virtual doskada umumiy klaster tuzish, juftliklarda planshet yoki kompyuter orqali yechim izlash, kichik guruhlar taqdimoti uchun slayd yoki poster yaratish, ovozli yozuv orqali qarashlarni ifodalash kabi usullar o'quvchini faollashtiradi.

XULOSA VA MUNOZARA

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini innovatsion texnologiyalar vositasida mustaqil fikrlashga o'rgatish metodikasi zamonaviy ta'limning muhim yo'nalishlaridan biridir. Davlat ta'lim siyosati ta'lim mazmuni va sifatini standartlarga muvofiqlik asosida nazorat qilishni, kompetensiyaviy yondashuv esa o'quvchini mustaqil va faol subyekt sifatida tarbiyalashni talab etadi [1], [2]. Xalqaro pedagogik yondashuvlarda tanqidiy fikrlash va student agency o'quvchi rivojining markaziy ko'rsatkichlari sifatida talqin qilinadi [3], [4]. Innovatsion texnologiyalar ana shu vazifalarni bajarishda qulay vosita bo'la oladi, biroq ular ta'lim maqsadi, mazmun, o'qituvchi boshqaruvi va reflektiv baholash bilan uyg'unlashgandagina yuqori samara beradi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi. Ta'lim to'g'risida: O'RQ-637-son, 2020-yil 23-sentabr // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. Umumiy o'rta va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limining davlat ta'lim standartlarini tasdiqlash to'g'risida: 187-son qaror, 2017-yil 6-aprel // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi.
3. OECD. Critical Thinking. Paris: OECD Publishing, 2024. 22 p.
4. OECD. Student Agency for 2030. Paris: OECD Publishing, 2019. 28 p.
5. UNESCO. Technology in Education: A Tool on Whose Terms? Global Education Monitoring Report 2023. Paris: UNESCO, 2023. 443 p.